

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 14.02.22

Trope

(_litterær_praksis) Fra gresk “tropos”: “dreining”, “vending”. Et stilistisk og retorisk virkemiddel som innebærer en slags “vridning” (Dolores og García 2013 s. 61) bort fra vanlig ordbetydning for enkeltord eller ordkombinasjoner. Ord brukes i overført, ikke-egentlig betydning (Arnold og Sinemus 1983 s. 496).

“Figures of speech twist the meaning of a word – the Greek word for figures is *trope*, which means “turn, twist” ” (Lentricchia og McLaughlin 1990 s. 81). Det greske ordet kan bety “dreie”, “snu om” og “vending” (Groddeck 2020 s. 205).

Innen retorikken er trope en fellesbetegnelse for alle typer billedlige uttrykk i muntlige og skriftlige tekster, særlig knyttet til enkeltord eller uttrykk brukt i overført mening. Det er leksikalsk-semantiske enheter som er uforenlige med (ikke akseptable i) det “vanlige” språket (Lotmann 1989 s. 295).

Troper er “ord brukt i overført betydning”, mens språkfigurer “helst brukes om fenomener som har med ordstillingen å gjøre. Sier man “mitt hjerte” og mener “mine følelser”, er det en omskrivning = trope; lar man så ordet rime på “smerte”, blir hele ordkombinasjonen en figur. Med under troper hører da metafor, sammenlikning osv., mens lydetterlikninger, gjentakelser, retoriske spørsmål og utrop osv. er figurer.” (Dahl 1975 s. 83) Men språkfigur har også blitt oppfattet som en vid betegnelse som inkluderer alle typer troper. Det er mye uenighet om hva som kan kalles troper. Noen språklige virkemidler blir kalt troper i én kilde (skrevet av litteraturekspert) og språkfigurer i en annen kilde.

I troper er det bruk av verbalspråk bort fra en primærmening. Det er en slags overført eller analog bruk. Ords opprinnelige mening dreies over til en annen mening. Ulike typer dreininger har fått ulike retorisk navn: metonymi, metafor, synekdoke, allegori osv. En språklig enhet er byttet ut med en annen. Det kan være et “billedlig” uttrykk, f.eks. metaforen “du er en rose”, der ordet “kvinne” ikke forekommer selv om ordene blir sagt om en kvinne.

Det har blitt hevdet at troper bare er en språklig ornamentering for å si på en komplisert måte noe som lar seg si enkelt og hverdagslig – tilsvarende at et langt kjærlighetsdikt skulle kunne reduseres til “Du er vakker. Jeg elsker deg.” Imot dette

synet kan det hevdes språket ikke bare uttrykker avklarte ideer, og at språket frambringer mening gjennom måten det er utformet på (Meyer 1999 s. 282).

“The true difference between tropes and figures may be easily conceived. A trope is a change of a word or sentence from one sense into another, which its very etymology [ordets opprinnelse] imports; whereas it is the nature of a figure not to change the sense of words, but to illustrate, enliven, ennoble, or in some manner or another embellish our discourse: and so far, and so far only, as the words are changed into a different meaning from that which they originally signify, the orator is obliged to the tropes, and not to the figures in rhetoric.” (Thomas Gibbons’ *Rhetoric: Or a View of Its Principal Tropes and Figures*, 1740; sitert fra <https://www.thoughtco.com/trope-rhetoric-1692567>; lesedato 29.05.18)

Den tyske retorikk-eksperten Wolfram Groddeck tenker seg at enhver tekst er som et sted med “en navnløs uro i betydningene [...] som utålmodig sklir fram og tilbake”, slik at betydning glir eller spretter bort fra det bokstavelige og umiddelbare og til slutt kan få motsatt betydning av det tilsynelatende (2020 s. 221). Det skjer forskyvninger og sprang.

Troper gjelder vanligvis erstatning (substitusjon) av enkeltord med andre enkeltord (mens språkfigurer, f.eks. bokstavrim av typen allitterasjon, ifølge noen retorikere gjelder fra setningsnivå opp til hele tekster). En trope vrir innholdet i f.eks. et ord fra én mening til en annen mening. Dermed skaper de en mer eller mindre underlig mening, og de har ofte noe overraskende ved seg. “While the figure does indeed rearrange words at the level of the whole phrase, a trope is merely a change or deviation affecting the meaning of the individual term.” (Steiner 1986 s. 6)

Troper er “differensbegreper” ved at det som erstattes og det som erstatter er mentalt til stede i utsagnet samtidig. Det som har blitt erstattet er altså ikke helt borte (Groddeck 2020 s. 209).

En trope er “en prosedyre som gjør det mulig å skape en endring i ords mening” (Cressot og James 1983 s. 69). Innholdet i et ord dreies, vris eller vendes fra den vanlige betydningen til en annen betydning. Trope som “vending” innebærer at teksten “vender” mot noe annet, f.eks. fra kvinne til blomst. Meningen til ett eller flere ord forandres (i motsetning til språkfigurer der bare rekkefølgen av ord endres). Troper er “figures of thought”. De “undergraver” ords semantiske side ut fra konteksten. Troper har derfor blitt kalt “transformasjonssystemer” (Bohrer 1993 s. 157).

Ifølge Wolfram Groddeck finnes det i prinsippet ti forskjellige troper: (1) synonym, (2) perifrase, (3) synekdoke, (4) antinomasi, (5) emfase, (6) litotes, (7) hyperbol, (8) metonymi, (9) metafor og (10) ironi (Groddeck 2020 s. 208). Allegori regnes ofte som en type metafor, og det samme gjelder katakrese. Metalepsis er en type synonymi, og det samme gjelder for eufemisme og sarkasme, selv om de to siste

også kan oppfattes som typer av ironi. Synonymer er troper ved at ordlyden forandrer seg, ikke nødvendigvis meningen med et utsagn, så synonymer er et grensetilfelle av troper (Groddeck 2020 s. 209).

Ordet trope brukes dessuten upresist om et stilistisk eller retorisk virkemiddel som kan være typisk for ett enkelt verk eller for en hel sjanger. En svært vid definisjon av trope er denne: “The word trope can refer to any type of figure of speech, theme, image, character, or plot element that is used many times. Any kind of literary device or any specific example can be a trope. Most often the word is used to refer to tropes that are widespread such as irony, metaphor, juxtaposition, and hyperbole, or themes such as ‘the noble savage’ or ‘the reluctant hero.’ It must be used multiple times to be a ‘trope’ but it is also possible talk about something that’s a trope in only one novel or one author’s works if it is used many times. [...] Like any other literary or artistic techniques, tropes become popular because they work. Tropes get used again and again because they speak to us on some deep level and connect with our experiences, fears, and hopes. However, because tropes are such a vast category, they vary tremendously in terms of their purpose and effects.” (<https://literaryterms.net/trope/>; lesedato 07.05.18)

En lignende uklar definisjon og forklaring er at en trope er et: “Billedlig uttrykk. Et felles mønster eller motiv i litteraturen. [...] I *White Girl* [av danske Christina Hagen] er det et dikt der jeget i diktsamlingen – det er mye satiriske og ironiske tekster jeg jobber med, det må understrekes – der jeget skriker til en Dario: Du som lever i et land i sør, du har ikke så mange følelser som vi her oppe i nord. Vi har flere årstider, derfor har vi flere følelser. Det er en klassisk kolonial forestilling om forholdet mellom klimaet og den menneskelige hjernen og følelseslivet og intelligensen, sier Iversen. - Poesien er full av disse koloniale tropene, den leker med dem, utfordrer dem, utstiller dem, jobber med dem helt eksplisitt.” (Kristina Leganger Iversen i *Morgenbladet* 9.–15. mars 2018 s. 49)

“A further category and complication is introduced by designating some figures of words as *tropes*, leaving the terms *figure* and *scheme* to cover the remainder. [...] In a figure or scheme, as distinct from a trope, the sense of each individual word remains the same as in ordinary speech, though the form into which the words are cast does not. On the other hand, when a word is invented for expressive effect (onomatopoeia), or used in a sense other than its ‘normal’ one (metaphor, metonymy, etc.), or with a covert, secret meaning (irony, allegory) we have a *trope* (literally a ‘turn’), defined by Quintilian as ‘the artistic alteration of a word or phrase from its proper meaning to another’ (VIII. vi. I). This distinction was carefully preserved. It is for example adhered to in Bede’s *De Schematibus et Tropis*, written in the early eighth century as a textbook for the monastic school at Jarrow; in the mid-sixteenth century Richard Sherry published a *Treatise of Schemes and Tropes*. As tropes seemed more audacious and more powerfully emotive than the figures they were bound to receive rather fuller attention,

especially since Aristotle had exalted metaphor as a mark of genius, and Quintilian had called it the supreme ornament of poetry.” (Dixon 1971 s. 37-38)

Den antikke retorikkesperten Quintilian definerer en trope som “en kunstferdig utveksling av et ord eller uttrykks egentlige betydning med et annets.” (sitert fra Wolff 1982 s. 78) Det er figurativt (dvs. ikke-bokstavelig) språk. Quintilian skiller mellom troper og figurer: Troper gjelder ett ord eller ett uttrykk, mens språkfigurer gjelder flere ord i sammenheng. Men begge skaper mening gjennom omforming.

Quintilian bruker “trope” når taleren spiller på ett ord eller et begrep (f.eks. “konge” i “den mannen er en konge” for å uttrykke at mannen er mektig) og “språkfigur” når taleren spiller på en hel formulering eller en måte å snakke på (“Av alle er han den mektigste” kan være en overdrivelse/hyperbol som meningsfigur og er en omsnuing/inversjon som konstruksjonsfigur) (Meyer 1999 s. 214). I tropen er det betydningen av ett ord som glir over i en annen betydning, fra det bokstavelige til det figurative (Meyer 1999 s. 217).

I troper gis ord betydninger som ikke er de vanlige, alminnelige, gjengse, “egne” betydningene til disse ordene (Suhamy 1995 s. 20). Men det kan ofte være vanskelig å si hva som er normen og hva som er avviket i ords betydning (Suhamy 1995 s. 9). Språket kan aldri uttrykke noe i virkeligheten *direkte*.

“The ubiquity of tropes in visual as well as verbal forms can be seen as reflecting our fundamentally relational understanding of reality. Reality is framed within systems of analogy.” (Chandler 2002 s. 125) Mennesket kan “only think death indirectly, through trope and turn.” (Ramazani 1990 s. 198) “Ifølge Nietzsche finnes det jo språk bare fordi naturen kastet bort nøkkelen til sine hemmeligheter.” (Kittler 1987 s. 275)

“[T]he sign has become a trope, a substitutive relationship that has to posit a meaning whose existence cannot be verified, but that confers upon the sign an unavoidable signifying function. The indeterminacy of this function is carried by the figural expression ‘turn (or direct) the mind,’ a figure that cannot be accounted for in phenomenal terms. The nature of the relationship between figure (or trope) and mind can only be described by a figure.” (Paul de Man sitert fra Hayles 1991 s. 294)

“One consequence of our analysis is that the opposition between “proper” and “figurative” has come into question. Figures seem to be infiltrating the defenses of rightful meaning. If the “proper” meaning is itself a trope on an earlier meaning, then the poetic figure of speech is only a spectacular example of something all language does. Figures ask the reader to think in terms of a complex system of categories and analogies in order to make sense of them; but so does any use of language. How does any word make sense? It makes sense by being a part of a system of meanings, a set of contrasts and comparisons. No word has meaning in

isolation but only insofar as it relates to and differs from other words in the language system.” (Lentricchia og McLaughlin 1990 s. 85-86)

“As Paul de Man says, “As soon as one is willing to be made aware of their epistemological implications, concepts are tropes and tropes concepts” (in Sacks 1978, 21). The desire behind the idea of the concept, of course, is that concepts are derived from experience, but if concepts are tropes, then our categories create the shape of experience – they define what we agree to be true. The systems of meaning and value that make figures possible also produce our way of looking at the world.” (Lentricchia og McLaughlin 1990 s. 87)

Kortheten og innforståtheten i flertallet av troper innebærer at forfatteren med hjelp av få, ofte diskrete ord kan formidle komplekse, informasjonsrike budskap (Suhamy 1995 s. 52). Troper representerer språklig-stilistisk fortetting og berikelse, en slags semiotisk “metning” (Suhamy 1995 s. 55-56). Det har vært hevdet at den utvekslingen (eller utskiftingen) som skjer ved bruk av en trope, skjer fordi det er en lakune eller et tomrom i dagligspråket (Ricoeur 1975 s. 65).

“Theorists have differed in defining this term [*trope*], and any single definition would be prescriptive. Such consensus as there is wants *trope* to mean a figure that changes the meaning of a word or words, rather than simply arranging them in a pattern of some sort. (Thus the distinction would roughly correspond to that between true and false wit in the time of Pope.) That the placing of a word in a highly artificial pattern – a *scheme* – usually involves some change of its meaning is a point theorists have more often ignored than quarreled over... [...] Hyperbaton, a generic term for departure from ordinary word order, is a trope. Yet, under it we must group several of the figures of words (anaphora, conduplicatio, isocolon, plocé), since they clearly depend on an ‘unnatural’ word order. ... The distinction immediately breaks down, of course, because ‘natural’ is impossible to define.” (Richard Lanham sitert fra <https://www.thoughtco.com/trope-rhetoric-1692567>; lesedato 29.05.18)

“The idea of *troping*, or turning a phrase, captures a truth about rhetorical appeals that we are liable to forget. They always involve swerves, indirections, substitutions, twists, and turns of meaning. Love is not a rose after all, so what do we gain rhetorically by identifying the one thing with the other? What’s the appeal? [...] An appeal may

- *identify* one position with another (metaphor)
- *associate* one position with another (metonymy)
- *represent* one position by another (synecdoche)
- *close the distance* between two positions and *increase the distance* of both from a third (irony)” (M. J. Killingsworth sitert fra <https://www.thoughtco.com/trope-rhetoric-1692567>; lesedato 29.05.18)

“The Sperber-Wilson theory (in pragmatics) bears on rhetoric at almost every point, but nowhere more strikingly than in the taxonomy of *trope*. Traditionally, rhetoric has represented figures (especially tropes) as involving *translatio*, a ‘wresting,’ distortion, or strangeness, different from ordinary speech: ‘Figurative speech ... is estranged from the ordinary habit and manner of our daily talk and writing’ (George Puttenham, *The Arte of English Poesie*). But this idea of figures as interruptions of a normal grammaticality is no longer tenable. For ordinary speech is itself full of schemes and tropes. As the poet Samuel Butler wrote of *Hudibras*, ‘For rhetoric, he could not ope / His mouth but out there flew a trope.’ Rhetoricians have come to terms with Sperber and Wilson’s demonstration that figures are taken up in just the same way as so-called ‘literal’ utterances – that is, by inferences of relevance, from shared domains of assumption. These ideas will not be repugnant to those rhetoricians who have liked to think of figurative discourse as logically based. And they have many valuable applications in interpretation.” (Alastair Fowler sitert fra <https://www.thoughtco.com/trope-rhetoric-1692567>; lesedato 19.06.18)

“Å gi teksten en estetisk utforming kan styrke teksten og dens evne til å overbevise. Fra norskfaget kjenner du til språklige virkemidler som gjentakelser, sammenligninger, metaforer og retoriske spørsmål. I retorikken kalles dette *troper* og *figurer*. Dette er måter å bruke språket på som bryter med den vanlige uttrykksmåten til ord og uttrykk. *Troper* er språklige uttrykk der vi bruker et annet ord enn det som egentlig tilhører saken. Det gjør vi når vi lager en metafor, som gjerne også kalles sjefstropen. Ofte dukker det opp metaforer i berømte taler som blir stående, for eksempel da Jens Stoltenberg kalte Norges arbeid med CO²-rensing som “vår månelanding” i nyttårstalen i 2007: “Vår visjon er at vi innen 7 år skal få på plass den teknologien som gjør det mulig å rense utslipp av klimagasser. Det blir et viktig gjennombrudd for å få ned utslippene i Norge, og når vi lykkes tror jeg verden vil følge etter. Dette er et stort prosjekt for landet. Det er vår månelanding.” [...] Da Ari Behn og prinsesse Märtha Louise skulle gifte seg i 2002, sammenlignet Ari Behn sin prinsesse med en lysfontene: “Märtha Louise er som en lysfontene”. Media fanget raskt opp dette uttrykket, og nordmenn tok i bruk denne metaforen, men gjerne på en litt humoristisk måte. [...] *Figurer* bryter også som troper med den vanlige måten vi uttrykker oss på, men gjelder for lengre uttrykk, for eksempel en setning. Vi kan dele figurene inn i talefigurer og tankefigurer. En talefigur handler om formen på en setning, for eksempel enderim, gjentakelse og allitterasjon. Dette er lydlig virkemidler som kommer fram når teksten leses høyt. Dersom det endres på ett ord, forsvinner figuren. [...] Tankefigurer dreier seg om betydningen av et innhold i en setning eller et avsnitt. Vanlige tankefigurer er ironi og retorisk spørsmål.” (Marita Aksnes m.fl. i <https://ndla.no/nb/node/67744?fag=2602>; lesedato 14.06.18)

Verbal ironi som er avgrenset til et enkeltuttrykk, kan oppfattes som en trope, i motsetning til f.eks. en ironisk holdning hos en forteller der ironien gjennomtrenger en hel fortelling.

“Tropes are based on the “transfer” of meaning [...]. Figures of speech are based on the specific arrangement of words, unusual constructions, repetitions or extension of a phrase (alliteration, assonance, all types of repetitions, litotes, euphemism, pun, zeugma, periphrasis, simile, etc. [...]) Tropes are categories of paradigmatics (“an axis of choice”), while Figures of speech belong to syntagmatics, (to the “axis of combination”) (R. Jakobson). Tropes are divided into: 1) “intellective” (based on the logical connection between the object and a word): metaphor, personification, metonymy, antonomasia, synecdoche etc.; 2) “emotive”, based on the emotive – expressive – evaluative attitude to the object: hyperbole, euphemism, irony, enantiosemy [en type flertydighet], etc.” (<https://studfiles.net/preview/2714636/>; lesedato 17.07.18)

“Tropes are *semantic* in function. They are substitutions of terms where one term holds a place in a string of words for another which is usually not present. Many critics today use the term *metaphor* for this class of device when they should more properly use *trope*, since a metaphor is only the simplest form of trope.

Four Master Tropes

Metaphor	Metonymy	Synecdoche	Irony
----------	----------	------------	-------

Tropes of Degree

Hyperbole	Auxesis	Meiosis	Litotes	Amplification
-----------	---------	---------	---------	---------------

[...]

Figures are *syntactic* in function. They represent symmetries in or unexpected plays on the *order of words* in a clause or group of clauses. There is often overlap between tropes and figures: for instance, how do you decide when a variation on the same thought represents a repetition in different terms (exergasia) and when it represents an amplification?” (<https://users.wfu.edu/zulick/454/figures/tropesindex.htm>; lesedato 15.08.18)

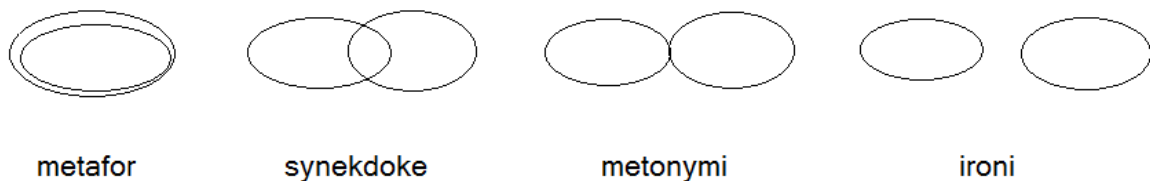
I noen litteraturteoretiske verk kalles det følgende troper: litotes (bruk av et svakere uttrykk enn forventet); hyperbol (overdrivelse); eufemisme (et mildt, smykkende uttrykk); antonomasi (omskrivning som bl.a. gjør bruk av personnavn); emfase (vektlegging av bestemte ord); perifrasede (en utvidende omskrivning av en gjenstand, egenskap, person eller handling, eller av et begrep; en “kenning” er en type perifrasede brukt i norrøn litteratur); metalepse (bruk av et synonym som i prinsippet skulle passe, men som ut fra den gitte konteksten likevel blir malplassert); katakrese (et ord eller uttrykk som fyller et språklig “hull”, dvs. at språket ikke har ord for akkurat det fenomenet).

Italieneren Giambattista Vico skrev på 1700-tallet om retorikk og filosofi. “Vico assign four tropes to the ages of mankind: metaphor, metonymy, synecdoche, and

irony. In Vico’s scheme, the overall trajectory is one of continuing decline, as so irony represents the most fallen state.” (Cherlin 2017)

Den amerikanske filosofen og retorikkespert Kenneth Burke beskriver i boka *A Grammar of Motives* (1945) systematiske forskjeller mellom metafor, metonymi, synekdoke og ironi. Han hevder at metaforen gir et perspektiv, metonymien er reduksjon, synekdoke er representasjon, og ironien er dialektisk (gjengitt fra Meyer 1999 s. 277-278). Metaforen hevder at A er B, selv om det ikke er sant bokstavelig talt. Metaforen får oss til å se A som B. Synekdoke får B til å representere A, slik lærerne på en skole representerer skolen (“skolen utdannet mange elever”). Metonymien er en nærhetsrelasjon (mens metaforen er en likhetsrelasjon). En metonymi forskyver f.eks. det å drikke til å dreie seg om glasset, ikke innholdet (“han drakk et glass før han gikk”). Det er nærhet mellom glasset og vinen i glasset.

De to begrepene A og B inngår ifølge Burke disse konstellasjonene:

“In his discussion of the four master tropes, Burke suggests a substitute for each classical term:

For *metaphor* we could substitute *perspective*;

For *metonymy* we could substitute *reduction*;

For *synecdoche* we could substitute *representation*;

For *irony* we could substitute *dialectic*.” (Cherlin 2017) Dialektikk er en type kamp eller brytning mellom to posisjoner.

Dette er altså fire “master tropes”:

Trope:	Basis:	Linguistic example:	Intended meaning:
Metaphor	Similarity despite difference (explicit in the case of simile)	I work at the coalface	I do the hard work here
Metonymy	Relatedness through direct association	I’m one of the suits	I’m one of the managers
Synecdoche	Relatedness through categorical hierarchy	I deal with the general public	I deal with customers

Irony	Inexplicit direct opposite (more explicit in sarcasm)	I love working here	I hate working here
-------	---	---------------------	---------------------

(Chandler 2002 s. 136)

Den amerikanske litteraturforskeren Harold Bloom skiller mellom “tropes of *limitation* and tropes of *representation*. [...]

Tropes of Limitation:	Tropes of Representation or Restitution:
Irony – presence/absence Metonymy – fullness/emptiness Metaphor – inside/outside	Synecdoche – part for whole, whole for part Hyperbole – high and low Metalepsis – early and late

[...] For Bloom, the six tropes form a sequence of heightening poetic imagination, typical of what he calls the romantic “crisis poem.” [...] The tropes of limitation all involve some sort of separation or detachment: presence/absence, fullness/emptiness, and inside/outside. The tropes of representation complement and reconnect where limitation separated. In his book *Kaballah and Criticism*, Bloom discusses the derivation of the word “representation” from the Latin *repraesentare*: “to bring something absent into presence.” By this understanding the tropes of representation heal the initial division of presence/absence as each pair, irony-synecdoche, metonymy-hyperbole, and metaphor-metalepsis, represents a move from imposed limitation to representation, an achieved *restitution*.” (Cherlin 2017)

“Michel Foucault adopts a stance of linguistic determinism, arguing that the dominant tropes within the discourse of a particular historical period determine what can be known – constituting the basic *episteme* of the age (Foucault 1970).” (Chandler 2002 s. 126)

Troper har blitt koblet til bestemte sjangrer, livsoppfatninger og ideologier. “Tropes, genres, worldviews and ideologies”:

Trope:	Genre (‘mode of emplotment):	Worldview (‘mode of argument):	Ideology (‘mode of ideological implication):
Metaphor	romance	formism	anarchism
Metonymy	comedy	organicism	conservatism
Synecdoche	tragedy	mechanism	radicalism
Irony	satire	contextualism	liberalism

(Chandler 2002 s. 138; basert på White 1973 og 1978)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>